

SŁOWNIK POJĘĆ

Skale instrumentów muzycznych – zakres dźwięków, które mogą być wydobyte z danego instrumentu.

Poniżej skale przykładowych instrumentów muzycznych:

Chordofony

Altówka: c – e3 (a3)

Fortepian: A2 - c5

Gitara: E – a2

Harfa: h1 – f4

Klawesyn: F1 – f3

Kontrabas: E – c2 (e2)

Mandolina: g – a3 (e4)

Pianino: A2 - c5

Skrzypce: g – c4 (g4)

Wiolonczela: C – e2 (a2)

Aerofony

Akordeon: F – g4

Fagot: B1 – es2 (fis2)

Flet poprzeczny: c1 – c4

Klarnet: e – a3 (c4)

Klarnet basowy: (c)es – c3 (f3)

Kontrafagot: A1 – f1 (a1)

Kornet: fis – c3 (e3)

Obój: (b) h – g3

Organy: C2 – c7

Puzon: E – d2 (f2)

Rożek angielski: h – f3 (g3)

Saksofon: b – es3 (f3)

Trąbka: fis – c3 (e3)

Tuba: B1 – f1

Waltornia: Fis – c3

Idiofony:

Czelesta: c – c4

Dzwonki orkiestrowe: c3 – c5

Dzwony rurowe: c1 – f2

Ksylofon: c1 – c5

Marimba: C – c4

Wibrafon: f – f3

Instrument muzyczny – przyrząd, który używany jest w muzyce do wydobywania dźwięku.

Instrumentologia - nauka o instrumentach muzycznych, która jest częścią muzykologii. Inna nazwa instrumentologii to organologia. Instrumentolodzy zajmują się historią instrumentów muzycznych oraz ich właściwościami.

Interwał - odległość między dwoma dźwiękami. Wyróżniamy różne typy interwałów, np.:

- **Pryma czysta** – odległość między powtórzonym tym samym dźwiękiem skali; ma 0 półtonów
- **Oktawa czysta** – zawarta jest między ośmioma dźwiękami skali, np. od c do c1 (śpiewając gamę od *DO* do wysokiego *DO* także mamy oktawę - **Do** Re Mi Fa Sol La Si **Do**); ma 12 półtonów
- **Tercja wielka** - odległość między trzema kolejnymi stopniami skali; ma 4 półtony; tercja wielka pojawia się na początku piosenki *Stary niedźwiedź mocno śpi*
- **Tercja mała** - odległość między trzema kolejnymi stopniami skali; ma 3 półtony; tercja mała pojawia się na początku piosenki *Czerwone jabłuszko*

Interwały dzielimy także na melodyczne i harmoniczne.

- **Interwał melodyczny** - dźwięki następują po sobie
- **Interwał harmoniczny** - dźwięki brzmią jednocześnie

Lutnik - rzemieślnik, który zajmuje się budowaniem i naprawianiem instrumentów strunowych, które posiadają gryf (np. skrzypce, wiolonczela).

Kalafonia – substancja otrzymywana z żywicy drzew, którą naciera się włosie smyczków, by zwiększyć tarcie i zmniejszyć poślizg.

Skala – szereg dźwięków, które uporządkowane są według konkretnej zasady. W muzyce istnieje wiele skal, np.:

- **Skala chromatyczna** – skala składająca się z dwunastu dźwięków, w której poszczególne stopnie są od siebie oddalone o pół tonu (najmniejszy interwał). Zawiera wszystkie dźwięki w obrębie oktawy.
- **Skala diatoniczna** - skala złożona z siedmiu dźwięków w obrębie oktawy, zawierająca 5 całych tonów (sekund wielkich) i 2 półtony (sekundy małe). Stopnie skal diatonicznych odpowiadają białym klawiszom fortepianu. Istnieją skale mollowe i durowe.

Bemol – znak chromatyczny, który obniża dźwięk o pół tonu.

Krzyżyk - znak chromatyczny, który podwyższa dźwięk o pół tonu.

Kasownik – znak, który kasuje obowiązujące znaki chromatyczne (krzyżyki i bemole).

Filharmonia – instytucja, w której organizowane są koncerty, zwykle z udziałem orkiestry symfonicznej.

Koncertmistrz – pierwszy (najlepszy) instrumentalista z danej grupy w orkiestrze symfonicznej (np. pierwszy skrzypek).

Zadęcie - sposób takiego uformowania warg, mięśni, policzków, szczęki i języka, aby w najodpowiedniejszy sposób wydymać powietrze do instrumentu dętego.

Dynamika – w utworze muzycznym poziom głośności danego instrumentu.

Artykulacja – element dzieła muzycznego, określający sposób wydobywania dźwięku, np. czy dźwięk jest krótki, długi, miękki, ostry. Kilka dźwięków może być ze sobą połączonych za pomocą artykulacji legato lub oddzielonych od siebie (staccato). Artykulację można osiągać na różne sposoby.

Melodyka – element dzieła muzycznego, który określa przebieg linii melodycznej. Istnieją różne typy melodyki, np. wokalna i instrumentalna, kantilenowa (śpiewna), ornamentalna (zawierająca wiele ozdobników), figuracyjna (oparta na powtarzających się wartościach rytmicznych, np. jednostajnych szesnastkach).

Kolorystyka – element dzieła muzycznego, który związany jest ze środkami wykonawczymi (np. z rodzajem instrumentu czy sposobem artykulacji). Ma on wpływ na jakość brzmienia dźwięku.

Agogika – element dzieła muzycznego, który oznacza tempo wykonywania utworu i wszystkie zjawiska, które tego dotyczą.

Rytmika – element dzieła muzycznego, który związany jest z całokształtem przebiegu rytmicznego utworu. Istnieją różne typy rytmiki, np. miarowa i zmienna, swobodna i ustalona czy taneczna, marszowa.

Harmonika – element dzieła muzycznego, który związany jest ze wszystkimi zjawiskami harmonicznymi w danym utworze, czyli tymi, które dotyczą współbrzmień.

Transpozycja – przeniesienie dźwięków o pewien stały interwał na inną wysokość (w górę lub w dół). Transponować można całe utwory lub ich fragmenty.

Istnieją także **instrumenty transponujące**, czyli takie, których zapis nutowy nie jest taki sam, jak realnie brzmiące dźwięki. Mówi się wtedy, że instrument jest np. w stroju B (w zapisie nutowym mamy dźwięk C, a brzmi B), w stroju F (w zapisie nutowym C, w brzmieniu F). O tym, czy dany instrument jest instrumentem transponującym, dowiesz się z naszej strony internetowej.

Pozycja - układ ręki na gryfie instrumentu strunowego, np. skrzypiec, który określany jest położeniem wskazującego palca - im dalej palec na szyjce, tym wyższa pozycja. Przechodzenie przez poszczególne pozycje (pierwszą, drugą itd.) wymaga przesuwania ręki grającego po gryfie instrumentu, co umożliwia grę w różnych rejestrach, na wszystkich strunach.

Instrumentalista – osoba grająca na instrumencie muzycznym.

Duo - zespół muzyczny złożony z dwóch instrumentalistów.

Duet - zespół muzyczny złożony z dwóch śpiewaków.

Trio - zespół muzyczny złożony z trzech instrumentalistów.

Tercet - zespół muzyczny złożony z trzech śpiewaków.

Kwartet - zespół muzyczny złożony z czterech instrumentalistów lub śpiewaków.

Kwintet - zespół muzyczny złożony z pięciu instrumentalistów lub śpiewaków.

Metrum – zasada obowiązująca w utworze muzycznym, która porządkuje akcenty i wartości rytmiczne w obrębie taktów. Metrum zapisywane jest na pięciolinii po kluczu (i znakach przykluczowych), najczęściej w postaci dwóch liczb jedna nad drugą; pierwsza oznacza ilość (np. 4), druga rodzaj wartości w takcie (np. 2 - półnuty, 4 - ćwierćnuty, 8 -

ósemki). Przykładowo: zapis metrum $\frac{3}{4}$ oznacza, że w tym utworze w każdym takcie ósemki są pogrupowane po trzy grupy, według ćwierćnut, z akcentem na “raz”.

Rytm – czynnik, który organizuje następstwo poszczególnych dźwięków w czasie w obrębie utworu muzycznego.

Pięciolinia - pięć równoległych poziomych linii, na których, między którymi, nad którymi i pod którymi zapisuje się nuty. To podstawowy element pisma nutowego.